

Pospíšil, Ivo

Slovenský jazyk a literatura v slovanských souvislostech

Opera Slavica. 2006, vol. 16, iss. 2, pp. 51-53

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116498>

Access Date: 03. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

* RECENZE *

Slovenský jazyk a literatura v slovanských souvislostech

Język i literatura słowacka w perspektywie słowiańskiej. Studia słowacko-polskie ofiarowane profesor Marii Honowskiej. Pod redakcją Haliny Mieczkowskiej i Barbary Suchoń-Chmiel. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005, 304 s.

Přítomná publikace věnovaná životnímu jubileu prof. Marie Honowské patří ke klíčovým kolektivním slovanským publikacím, byť tento svazek proponované rozpětí nejednou překračuje.

Na počátku stojí studie Krakovanky **Ireny Bajerowé** o jubilančce pod příznačným názvem *Warszawianka? Krakowianka? A może góralka?* (7-10), v níž se zdůrazňuje jubilančtina vědecká nezávislost a také to, že spojovala často kontroverzně pojímané a konkurenční lingvistické školy varšavskou a krakovskou: v Krakově byl Język polski a ve Varšavě Poradnik Językowy, v Krakově Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, ve Varšavě Towarzystwo Krzewienia Poprawności Językowej. Zjednodušené až schematicky: Krakov byla historická tradice a „čistá“ věda bez světonázorových a praktických aspektů, Varšava zase společenský aspekt, praxe a aktuálnost. Ve svých knihách, mj. o slovanské flexi (Wrocław 1975) a evoluci polské slovtvorby (Wrocław 1979), dokázala jubilančka - podle autorky - tyto různé strategie syntetizovat.

Oddíl *Problematyka językoznawstwa* má několik kapitol. V první, jež se týká obecné slovanské fonetiky a fonologie, najdeme studie **Leszka Bednarczuka** o slovanských fonetických areálech (11-32), které se ovšem liší od areálů koncipovaných na základě jiných oborů a kritérií; autor současně ukazuje, jak jednotlivé foneticko-fonologické znaky vlastní slovanský areál překračují. Severozápadním areálem se pak zabývá **Hanna Popowska-Taborska**.

Druhou kapitolou je slovtvorba ze synchronního a diachronního pohledu. **Ludwig Selimski** tu vzpomíná na Marii Honowskou jako badatelku v oblasti slovtvorby, **Halina Mieczkowska** srovnává kompoziční derivace v polštině a slovenštině a pozoruje posilování společných tendencí. **Teresa Zofia Orłoś** se zabývá deminutivy v češtině a polštině a problémem jejich vzájemné ekvivalence (s odkazem na práce o „zrádných slovech“ z pera E. Lotka a Z. Tarajlo-Lipowské); bratislavská polonistka **Marta Pančková** studuje složené hybridy v polském a slovenském tisku v souvislosti s reflexí nové reality (eurooko, eurofľaša, eurošport) na základě excerptu z deníků a týdeníků *Sme*, *Práca*, *Pravda*, *Plus*, *Slovenka*, *Rzeczpospolita*, *Gazeta Wyborcza*, *Polityka*, *Przekrój*, *Alma Mater* a z polského a slovenského národního jazykového korpusu. České a polské přechylování analyzuje

Renata Bura a konstatuje, že v polštině zůstala feminitní derivace ve srovnání s češtinou omezená.

Z kapitoly o sémanticko-syntaktickém vývoji se zmiňujeme alespoň o přehledné stati **Evy Tibenské** o vývojových tendencích v současné syntaxi; podle ní „celkovo smeruje slovenský syntax k tomu, čo slovenská morfológia – k čoraz väčšej ustálenosti a systémovosti.“ (84). Z kapitoly o lexikálně sémantické problematice vyzvedávám zvláště studii **Jána Sabola** *Sémiotická podstata slova ako lexikálno-gramatickej jednotky* (113-116), **Marioly Szyczak** o vývojových tendencích nejnovějšího slovenského lexika (117-122; všeobecné tendence k internacionalizaci, neologizaci a neosémantizaci) a **Elżbiety Szczępańskiej** (*Nowa czeska leksyka wobec tendencji systemowych*, 123-128); nelze však opomenout ani práce **Jerzyho Ruska** a **Anny Bolek** (církevní slovanismy v slovníku mluvené ruštiny M. Ridleyho).

Z kapitoly *Polityka rozwoju językowego* vyniká studie **Juraje Dolníka** (*Dynamika spisovného jazyka a jeho kultivovanie*) a **Sylwie Doktor** (*Formy artystyczne w stylu potocznym języka słowackiego*, 199-202). V translátologické kapitole zaujmou takřka všechny stati. **Urszula Dąmbska-Prokop** uvažuje obecně o slovenském myšlení o překladu (odkazuje také k A. Popovičovi, ale i k J. Felixovi, D. Sabolové, B. Hocheľovi aj.), **Peter Káša** probírá první slovenské překlady Henryka Sienkiewiczze a **Tadeusz Królczyk** zkoumá překlady frazeologismů ve dvou polských překladech Kalinčiakovy Reštaurácie.

Literárněvědná problematika tvoří druhou část festschriftu, a to na 66 stránkách, což je asi pětina jeho celkového rozsahu; je to vzhledem k odbornému zaměření jubilantky pochopitelné. Studie v tomto oddíle jsou většinou inspirativní a kvalitní, tematicky a metodologicky různorodé, a to v tom smyslu, že přesahují slovensko-slovanskou problematiku (stať **Małgorzaty Wnuk** čistě o bulharské literatuře). Podstatná je již úvodní studie **Joanny Goszczyńské** o slovenském mesianismu (Samo Bohdan Hroboň), téma Polákům zvláště drahé; **Jozef Hvišč** ve studii *Nové prvky slovensko-poľských literárnych vzťahov po roku 1918* ukazuje na vysokou četnost slovenských překladů a na posuny preferencí; **Julian Kornhauser** studuje „večery“ v poezii Vladimíra Reiséla, Milan Rúfuse, Miroslava Válka a Štefana Strážaye a nápaditě je srovnává. **Viktoria Lašuk** zkoumá komunikační modely v běloruských a slovenských lidových pohádkách a **Rafał Majerek** zkoumá slovenský romantismus jako prostor bez žen v polemických aspektech dramatu Jany Juráňové Misky srieborné, nádoby výborné (ignorance ženského světa u Štura a štúrovců, ženy v prostoru slovenského romantismu fungovaly jen tak, jak to určili muži).

Literárněvědný oddíl současně ukazuje, že literární věda je více než lingvistika ochotna transcendovat ze svého vymezeného prostoru k větší interdisciplinaritě, ale i takových statí se ve sborníku najde dost, např. v podobě stati **Ol'gy Sabolové** *Medzi literárnou vedou, lingvistickou stylistikou a semiotikou* (265-269), v areálové studii **Barbary Suchoń-Chmiel** o střední Evropě očima slovenského Maďara, v překračování k k estetice a filozofii ve stati **Vievy Žemberové** (o strategii subjektu v próze Jána Johanidesa, 299-304), pomineme-li práci **Jozefa Zarka** o Lubomíru Feldekovi a možnostech příležitostné poezie, anebo **Tomasze Wicika** o próze Petra Pišťanka.

Bylo by možná užitečnější koncipovat takový sborník „prolínavým“ způsobem, nedávat překlad – tak „neslovensky“ pod lingvistiku, vše podložit spíše poetologicko-stylistickým komplexem a kulturologicko-sociálněvědními partiemi, aniž by „čistá“

lingvistika a literární věda, tedy, přesněji řečeno, její tradiční ryze filologické pojetí, podstatně narušily svou vnitřní oborovou integritu. Je zřejmé, že úkolem festschriftu je pracovně, kreativně oslavit jubilanta a nikoli experimentovat, ale takto by sborník a jeho stavba více odpovídaly niterným posunům ve filologii, zvláště když se jubilatka, jak víme, snažila syntetizovat obě varianty, tedy „čistou“ i „pragmatickou“.

Ivo Pospíšil

Znovu „Nezapomínejme ruštinu“

Vysloužilová, E.: **Nezapomínejme ruštinu**. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2004, 185 s., ISBN 80-244-0564-4

Na sklonku r. 2004 vyšlo ve vydavatelství UP v Olomouci druhé vydání učebnice osvědčené autorky mnoha vysokoškolských skript Evy Vysloužilové „*Nezapomínejme ruštinu*“. První vydání z r. 2000 (viz Opera Slavica X, 2000, 4) bylo totiž velmi brzy rozebráno, a to nejen olomouckými studenty.

Jedná se o moderní příručku ruské konverzace a základů translatologie určenou vysokoškolským studentům ruštiny v počátečních ročnících bakalářského, příp. magisterského studia, nikoliv však začátečníkům, předpokládá se osvojení ruštiny alespoň na úrovni učebnice Raduga I a II.

Druhé vydání je podstatně přepracováno a doplněno tak, aby tematika vyhovovala rozšířenému zaměření bakalářského studia ruštiny na FF UP, které má nyní orientaci na hospodářskou, společensko-právní a turistickou oblast. K doplnění aktuálního lexikálního materiálu a poznatků současných ruských realii využila autorka svého studijního pobytu v Moskvě na jaře roku 2004. Oproti prvnímu vydání je toto vydání opatřeno zvukovou nahrávkou na CD-romech vytvořenou opět rodilými mluvčími, která má zkvalitnit poslech a ústní projev a zároveň umožnit studentům pracovat s učebnicí samostatně.

Učebnice obsahuje deset konverzačních lekcí, které pokrývají tematicko-situační minimum pro studenta 1. ročníku, tj. základní situace, v nichž se ocitá nebo může ocitnout cizinec, který navštíví současné Rusko. Jsou to tato témata: Seznámení. Kontakt a etiketa. Cestování do zahraničí. V hotelu. V restauraci. Městská doprava. Město, exkurze po městě. Obchody, nákupy. U lékaře, v lékárně. Pošta. Jednotlivá témata jsou nenásilně a vtipně propojena osobou cizince - Čecha Ing. Petra Svobody, který pracovně navštívil současnou Moskvu.

Všechny lekce mají jednotnou strukturu, a to část nácvičnou a kontrolní, které jsou dále promyšleně členěny.

Nácvičná část je orientována nejprve na opakování, a to výslovnosti, včetně intonace, základní česko-ruské slovní zásoby (slov i frází) a dialogů. Následuje práce s textem (převyprávění, překlad do češtiny), osvojování nových dialogů (jednotlivých replik i jako celku), práce s reklamním textem a seznámení se základními formami písemného styku v administrativní a podnikatelské sféře k danému tématu, což je pro studenty bakalářské orientace zvláště důležité. Závěr nácvičné části tvoří vždy deset otázek k probrané tematice, z nichž převážná část nutí studenta k obsáhlejším odpovědím s vyjádřením vlastních názorů. U vybraných cvičení je vhodně využíváno zvukové nahrávky.